

Olympiade Nederlands 2023

opgaven en antwoordmodel

Opgave 1: Drogredenen

door dr. Lotte van Poppel (Rijksuniversiteit Groningen)

In discussies en debatten doen sprekers wel eens aanvallen op de persoon. Soms kan een persoonlijke aanval redelijk zijn, bijvoorbeeld als de betrouwbaarheid van de tegenpartij of een andere persoon onderwerp van de discussie is. Vaak is zo'n persoonlijke aanval niet redelijk, maar een drogreden, alleen bedoeld om de tegenstander buitenspel te zetten. Als de discussiepartij persoonlijk wordt aangevallen, terwijl die persoon niet onderwerp van discussie is, spreken we van een *ad-hominem*-drogreden (*aanval op de persoon*).

De argumentatietheorie stelt dat drogredenen een redelijke discussie in de weg staan. Om een redelijke discussie te kunnen voeren, moeten gesprekspartners zich volgens de argumentatietheorie aan bepaalde regels houden. Bijvoorbeeld de regel: een argument moet correct worden toegepast (de zogenaamde Argumentatieschemaregel). Maar ook de regel dat gesprekspartners vrij zijn over elk onderwerp een standpunt in te nemen (de Vrijheidsregel). Als een persoonlijke aanval ontspoort in een *argumentum ad hominem* (*aanval op de persoon*), is er sprake van een overtreding van de Vrijheidsregel. Zo'n aanval tast namelijk de vrijheid van handelen van de tegenpartij aan. De theorie maakt onderscheid in verschillende varianten van een *argumentum ad hominem*:

1. Directe persoonlijke aanval / 'abusive'-variant:
De tegenpartij als dom, slecht, onbetrouwbaar, etc. afschilderen. ('Dat is belachelijk, jij snapt niks.')
2. Indirecte persoonlijke aanval / circumstantial-variant:
De motieven van de tegenpartij verdacht maken. ('Dat zeg je alleen omdat dit je geld oplevert.')
3. Tu quoque-variant:
Een tegenstrijdigheid in woord en daad aanwijzen. ('Je bent tegen roken, maar je rookt zelf ook!')

Lees eerst het nieuwsbericht hieronder en beantwoord daarna de vragen:

Wat vind jij hiervan? *Geen bikinitopjes meer, maar ook geen shorts, blote schouders, zichtbaar ondergoed of teenslippers. Het Comenius College in Nieuwerkerk aan den IJssel is het nieuwe schooljaar begonnen met een kledingrel. Een nieuwsbrief over kledingregels zorgde voor veel discussie. 'Wij dragen kleding die de buik bedekt. We willen geen blote buiken zien.' De nieuwsbrief die het Comenius verstuurde, liet aan duidelijkheid niets te wensen over. En dat riep veel reacties op, met name op sociale media. „Onbedoeld”, zegt de directeur. Want het schrijven waarin gewag wordt gemaakt van aangescherpte regels berust volgens hem op een misverstand. Hoe dat precies zit, lees je op onze website via de link in bio. [#kledingregels](#) [#discussie](#) [#bloot](#) [#kleding](#) [#school](#) [#brief](#) [#premium](#) [#brabantsdagblad](#)*

(Bron: https://www.instagram.com/brabants_dagblad/)

Op Instagram leverde het nieuwsbericht veel reacties op. Hieronder zie je er twee. Bepaal per reactie of er sprake is van een drogreden *ad hominem* en zo ja van welke van de drie.

1a. "Wat komen al die volwassen mensen ineens praten hier alsof ze hele dag op school rondlopen."

- A. directe persoonlijke aanval / 'abusive'-variant
- B. indirecte persoonlijke aanval / circumstantial-variant
- C. tu quoque-variant
- D. geen ad hominem-drogreden

1b. "Leraren lopen er zelf belachelijk bij."

- A. directe persoonlijke aanval / 'abusive'-variant
- B. indirecte persoonlijke aanval / circumstantial-variant
- C. tu quoque-variant
- D. geen ad hominem-drogreden

Hieronder staat een Twitterbericht van 19 januari 2023. Het is geplaatst door een politica van de Nederlandse partij GroenLinks die haar mening geeft over de Nieuw-Zeelandse premier Jacinda Ardern die aankondigde af te treden.

Bestudeer het bericht en de reacties: is er in de reacties sprake van een *ad hominem*-drogreden? Zo ja: van welke variant?

Wat een leiderschap heeft ze getoond. In al die jaren en ook nu in dit besluit: eerlijk, kwetsbaar én krachtig.

En wat een gemis, want dit leiderschap hebben we zo hard nodig! #jacindaardern

[Translate Tweet](#)

nu.nl

Nieuw-Zeelandse premier Ardern kondigt plots vertrek aan: 'Geen energie meer'
Nieuw-Zeeland krijgt een nieuwe premier. Jacinda Ardern heeft in de nacht van woensdag op donderdag laten weten dat ze haar functie op 7 februari wil ...

8:34 AM · Jan 19, 2023 · 31.7K Views

1c. "Leiderschap? Ze heeft zich als een pure tiran opgesteld door mensen op te sluiten in quarantainekampen, mensen die zich niet aan het prikexperiment wilden onderwerpen heeft ze verschrikkelijk behandeld!"

- A. directe persoonlijke aanval / 'abusive'-variant
- B. indirecte persoonlijke aanval / circumstantial-variant
- C. tu quoque-variant
- D. geen ad hominem-drogreden

1d. "Haha dit zeg je alleen omdat ze een vrouw is....😂😂"

- A. directe persoonlijke aanval / 'abusive'-variant
- B. indirecte persoonlijke aanval / circumstantial-variant
- C. tu quoque-variant
- D. geen ad hominem-drogreden

1e. "Wat een leiderschap inderdaad. Zoals een échte fascist en dictator betaamt; pure tirannie. Dat jij deze vreselijke globalistische crimineel eerlijk, kwetsbaar én krachtig noemt, zegt te meer over hoe ziek jullie in je hoofd zijn. Ik krijg echt kotsneigingen van jullie GL idioten!"

- A. directe persoonlijke aanval / 'abusive'-variant
- B. indirecte persoonlijke aanval / circumstantial-variant
- C. tu quoque-variant
- D. geen ad hominem-drogreden

Antwoorden:

- 1a: A
- 1b: D
- 1c: C
- 1d: B
- 1e: A

Opgave 2: De moppen van ChatGPT

door prof. dr. Theo Meder (Rijksuniversiteit Groningen/Meertens Instituut)

Wat kan de Chatbot al met Nederlands?

ChatGPT (koosnaam: Chattie) is een nieuwe chatbot die op AI-technologie is gebaseerd. Dat betekent dat algoritmen (regels met instructies over woordkeuze en grammatica) bepalen wat hij schrijft. De chatbot schrijft niet alleen goed Engels op basis van die algoritmen, maar ook behoorlijk Nederlands en een paar andere talen.

Je kunt Chattie om allerlei informatie vragen, maar ook verzoeken om een verhaaltje te vertellen. Bij volksverhalen als sprookjes en sagen kan Chattie dat heel behoorlijk, maar we merkten dat dit bij moppen minder goed gaat. We gaven Chattie de volgende opdracht:

"ONZE VRAAG: Vertel eens een verhalende mop over een kat en een muis.

CHATTIE ANTWOORDT: Er was eens een kat die helemaal gek was op muizen vangen. Hij sloop rond in het huis op zoek naar zijn volgende prooi. Op een dag kwam hij een muis tegen in de keuken. De muis was heel slim en wist te ontsnappen door langs de benen van de tafel te rennen. De kat was boos omdat hij zijn prooi was misgelopen en besloot om een val te maken.

De volgende dag kwam de muis weer de keuken in en zag de val die de kat had gemaakt. Hij was heel voorzichtig en besloot om een andere route te nemen. Maar de kat was slim en had een tweede val gemaakt op de andere kant van de keuken.

De muis wist niet wat hij moest doen en besloot om hulp te vragen aan een eekhoorn die hij kende. De eekhoorn had een idee en gaf de muis een stukje kaas. De muis nam de kaas mee terug naar de keuken en legde het in de val van de kat.

De kat was zo blij met zijn prooi dat hij meteen begon te eten. Maar toen hij doorhad dat het kaas was in plaats van een muis, werd hij razend. Hij had het idee dat de muis hem voor de gek had gehouden en besloot om nooit meer achter muizen aan te gaan. En zo leefde de muis voortaan veilig en wel in het huis, terwijl de kat zich tevreden hield met het vangen van vliegen."

(Bron: <https://neerlandistiek.nl/2023/01/de-dokter-en-de-bananenschil-de-complexiteit-van-moppen-en-humor/>)

In veel volksverhalen gedragen dieren zich als mensen en doen dingen die ze eigenlijk niet kunnen. Dat lijkt Chattie al goed door te hebben: de kat maakt immers een val en de muis overlegt met de eekhoorn.

2a. In de kattenmop zitten Nederlandse taalfouten. Hoeveel taalfouten zijn dat?

- A. twee
- B. drie
- C. vier
- D. vijf

2b. Een opvallende taalfout staat in r. 4 “de benen van de tafel”. Hoe is deze fout te verklaren?

- A. Chattie heeft een algoritme ingebouwd gekregen met een rem op grofheden.
- B. Chattie heeft een Engelstalige basis en in het Engels heeft een tafel wel ‘legs’.
- C. Beide bovenstaande antwoorden kloppen.
- D. Chattie heeft een beperkte woordenschat en kent het woord ‘poten’ waarschijnlijk niet.

Criteria voor een goede mop

In *Neerlandistiek* schreef Nicoline van der Sijs onlangs over Chatties onvermogen om moppen te tappen. Op het verzoek om “een mop over een poes” te vertellen, nam Chattie zijn toevlucht tot de thans meest elementaire vorm van de mop: het grappige raadsel, bestaande uit louter een vraag en een antwoord.

Geen van Chatties pogingen slaagde, omdat de grappen niet aan twee noodzakelijke voorwaarden voor een geslaagde mop voldoen: grensoverschrijding en incongruentie. Voor grensoverschrijding geldt dat de mop op de een of andere manier net over het randje gaat van het gangbare, betamelijke of aanvaardbare, en daarvoor heb je bepaalde culturele voelsprietten nodig.

Het andere ingrediënt dat een mop (of humor in het algemeen) moet bezitten, is incongruentie. Twee feiten of concepten moeten aan het eind onverwacht met elkaar gecombineerd worden.

Een mop kan dus gaan over een dom blondje (grensoverschrijding: slim versus dom) dat op de stoep loopt en verderop een bananenschil ziet liggen. Het blondje zegt dan: “Oh oh, daar ga ik weer!” De incongruentie schuilt erin dat het blondje zelfs niet slim genoeg is om om de bananenschil heen te lopen, maar er voetstoots van uitgaat dat ze gaat uitglijden.

Aangezien Nicoline van der Sijs alleen moppen terug kreeg in de vorm van basale grappige raadsels, mag men veronderstellen dat Chattie in ieder geval iets snapt van de verplichte ‘punchline’ of ‘clou’ met incongruentie aan het eind (dit geldt overigens alleen voor het moderne moppengenre; bij historische moppen kan de grap ook ergens halverwege zitten).

(bron: <https://neerlandistiek.nl/2023/01/de-dokter-en-de-bananenschil-de-complexiteit-van-moppen-en-humor> (bewerkt))

2c. Geef per criterium voor een goede mop aan of de kattenmop van Chattie eraan voldoet.

	wel	niet
grensoverschrijding	☐	☐
incongruentie	☐	☐
schurende inhoud	☐	☐
adequate punchline	☐	☐

Antwoorden

2a: C

Toelichting:

“langs de benen van de tafel”. Een tafel heeft in het Nederlands toch echt poten.

“een tweede val gemaakt op de andere kant van de keuken”. Beter zou zijn: “een tweede val gemaakt aan de andere kant van de keuken”. Hier schemert een Anglicisme door: “on the other side”.

“en legde het”; “het” verwijst terug naar “de kaas”, en die is niet onzijdig. Men mag alleen “het” als verwijswoord gebruiken als er eerder gesproken wordt over “het stukje/blokje kaas”. In het Engels kan je wel met “it” naar “the cheese” terugverwijzen.

“tevreden hield”; beter Nederlands zou zijn “tevreden stelde”. Ook hier lijkt een Anglicisme door te schemeren: “to keep satisfied”.

2b: D

Toelichting: “langs de benen van de tafel”. Chattie maakt het te beschaafd. Een tafel heeft in het Nederlands toch echt poten. In het Engels kan een “table” wel “legs” hebben. Chattie heeft echter een algoritme ingebouwd gekregen met een rem op grofheden, beledigingen en seksualiteit, dus dit kan ook een verklaring zijn.

2c:

	wel	niet
grensoverschrijding	☒	☐
	slimheid versus domheid (maar niet heel overtuigend of scherp)	
incongruentie	☐	☒
	niets verrassends	
schurende inhoud	☐	☒
	nergens raakt de mop iets pijnlijks	
adequate punchline	☐	☒
	Het verhaaltje gaat een beetje uit als een nachtkars, terwijl de laatste zin de klap op de vuurpijl zou moeten zijn.	

Opgave 3: Taalregels en je taalgevoel

door prof. dr. Jack Hoeksema (Rijksuniversiteit Groningen)

Ongeschreven regels ontdekken

Als je onderzoek doet naar je eerste taal, de taal die je van jongs af aan hebt meegekregen, dan kun je iets inzetten wat je niet hebt bij talen die je pas later als vreemde taal leert. Laten we het je taalgevoel noemen. Je hebt een gevoel voor wat je wel en niet kunt zeggen in je eerste taal, voor wat gewoon of juist heel vreemd klinkt. Je bent een ervaringsdeskundige in die taal, ook al weet je vaak niet waarom je iets wel of niet kunt zeggen. Veel kinderen groeien trouwens op met meer dan één taal en dan kan het ook zijn dat je in al die talen zo'n taalgevoel hebt.

Nederlandse taalkundigen zoeken naar de ongeschreven regels die achter het gebruik van het Nederlands zitten. Ze zeggen meestal liever niet: "Dit is goed en dat is fout." Ze gaan uit van wat (de meeste) mensen zeggen en schrijven en wat niet. Dat noemen ze de 'ongeschreven regels'.

Laten we eens kijken hoe het is met jouw taalgevoel van het Nederlands en hoe goed jij in staat bent om een ongeschreven regel te ontdekken. We kijken naar zinnen met het werkwoord 'hoeven' erin.

3a. Welke woorden of woordcombinaties uit onderstaande rij kun je plaatsen op de puntjes in de zin, zodat er een correcte Nederlandse zin ontstaat?

Elisa hoeft ... te doen.

	wel	niet
alles	☐	☐
niet alles	☐	☐
een heleboel	☐	☐
geen ene bal	☐	☐
iets	☐	☐
niets	☐	☐
niet veel	☐	☐

3b. En hoe zit het met deze woordcombinaties? Welke passen in de volgende zin?

Guido zal vanochtend ... hoeven zeggen.

	wel	niet
een beetje	☐	☐
vrij weinig	☐	☐
alleen dit	☐	☐
drie dingen	☐	☐
steeds minder	☐	☐
steeds meer	☐	☐
hooguit drie dingen	☐	☐

3c. Wat hebben de woorden uit het rijtje 'wel' van de vorige vragen met elkaar gemeen?

- A. Het zijn woorden die verwijzen naar kleine hoeveelheden.
- B. Het zijn onbepaalde telwoorden.
- C. Het zijn geen losse woorden, maar woordcombinaties.
- D. Het zijn woorden of woordcombinaties met een negatieve lading.

3d. Zoals je hebt gemerkt, zorgt het werkwoord 'hoeven' voor probleemcombinaties. Er is echter één werkwoord dat juist in die combinaties wel past, zonder dat de zinnen van betekenis veranderen. Welk werkwoord is dat?

Antwoorden

3a:

	wel	niet
alles	☐	☒
niet alles	☒	☐
een heleboel	☐	☒
geen ene bal	☒	☐
iets	☐	☒
niets	☒	☐
niet veel	☒	☐

3b:

	wel	niet
een beetje	☐	☒
vrij weinig	☒	☐
alleen dit	☒	☐
drie dingen	☐	☒
steeds minder	☒	☐
steeds meer	☐	☒
hooguit drie dingen	☐	☒

3c: D

3d: moeten

Opgave 4: De literaire canon

door prof. dr. Els Stronks (Universiteit Utrecht)

Het resultaat van de canonenquête uit 2022 begrijpen

Er was in 2022 in Nederland en Vlaanderen heel wat te doen over de canonenquête. Ruim 2000 mensen van over de hele wereld vulden die in en gaven onder andere antwoord op de vraag: "welke werken mogen niet ontbreken in de literaire canon van Nederland en Vlaanderen?". De 'literaire canon' is dan de lijst met boeken die iedereen het meest waardevol vindt.

In 2002 werd voor het laatst een canon vastgesteld. Twintig jaar later, in 2022, blijken meer respondenten werken van vrouwelijke auteurs in de canon te willen. Een groep vrouwelijke auteurs vond dit nog niet genoeg. Onder de naam 'Fix dit nu' (<https://fixdit.nu/>) pleiten ze voor nog meer vrouwen in de canon. Eén van de leden van Fix dit nu, de Vlaamse schrijfster Annelies Verbeke, schreef in de Vlaamse krant *De Standaard* in januari 2022:

"Wie is ervan op de hoogte dat het vrouwen waren die de eerste briefroman, de eerste historische roman, een van de eerste romans over homoseksualiteit en de eerste postmoderne roman avant la lettre van de Nederlandse literatuur schreven? Het gaat hier achtereenvolgens om *De historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* (1782) van Betje Wolff en Aagje Deken, *De schildknaap* (1829) van Margaretha de Neufville, *Eenzaam avontuur* van Anna Blaman (1948) en *Zelfportret als legkaart* (1954) van Hella Haasse."

4. Wat is precies de achterliggende redenering van Fix dit nu-leden?

- A. Dat een schrijver literair vernieuwend schrijft, is een belangrijk criterium om in de canon opgenomen te worden, en van dat criterium moeten we af.
- B. Omdat niet veel mensen weten hoe vernieuwend en daarmee belangrijk de roman van schrijfsters zijn geweest, worden ze niet genoemd als er een canon wordt samengesteld
- C. Het soort romans dat vrouwen schrijven (het genre, het onderwerp) wordt veel minder gewaardeerd dan het soort romans dat mannen schrijven.

Antwoord

4: B

De Fix dit nu-groep heeft er geen probleem mee dat romans die iets vernieuwends brengen in de literatuur in de canon terecht komen (en daarom is antwoord A niet correct). Ze zoeken de oorzaak van de canon waarin niet veel vrouwelijke schrijvers voorkomen niet in het soort romans dat vrouwen schrijven (en daarom is antwoord C niet correct). Hun redenering is: criterium van vernieuwing is belangrijk om in canon terecht te komen, en dat is prima. Alleen is het niet goed dat mensen niet opmerken dat het veelal vrouwelijke schrijvers zijn (geweest) die die vernieuwing brachten. Om die reden zijn zij niet de canon terechtgekomen, en dat is niet terecht: romans van mannen die wel aan dat criterium voldoen, staan namelijk wel in de canon.

Opgave 5: Toki pona, een verzonnen taal

door Marieke van Steijn BSc (Universiteit Utrecht)

Vertalen uit het Toki pona

Toki pona is ontworpen door Sonja Lang, in 2001 publiceerde ze deze taal online (zie ook Sonja Lang (2014) *Toki pona the language of good*). De taal bestaat uit slechts 123 woorden, die opgebouwd zijn uit 14 letters. Ook de grammatica is zo eenvoudig mogelijk. Omdat de oorspronkelijk bedoeling van de taal is om het denken van de spreker te beïnvloeden, kan het leren van toki pona als proef op de som gezien worden van de Sapir-Whorfhypothese. Het idee erachter is dat de taal je dwingt tot eenvoudige, positieve gedachten.

Enkele grammaticaregels

Zo bestaan er geen lidwoorden in Toki pona, evenmin is er een verschil tussen enkelvoud en meervoud. Er bestaat ook geen aanduiding voor gender. Een zin in Toki pona wordt bijvoorbeeld opgebouwd uit: een zelfstandig naamwoord, gevolgd door een ander zelfstandig naamwoord of een bijvoeglijk naamwoord, eventueel gevolgd door 'li', om een verband aan te duiden (uit de context moet blijken om wat voor verband het gaat). Ieder werkwoord kan bovendien gebruikt worden als zelfstandig naamwoord.

Woordenschat

telo suli = groot water of zee

jan pona = goed mens of vriend

jo = hebben, bevatten, dragen

kute = luisteren, gehoorzamen

moku = eten of drinken

pali = maken, doen, werken

sona = weten

toki = praten, spreken, communiceren

Voorbeeldzin

Soweli lili li pona (*Het kleine dier is lief.*)

een zelfstandig naamwoord, eventueel gevolgd door li, een werkwoord (dat in iedere tijd een gelijke vorm heeft), e als uiteinde, met tot slot weer een zelfstandig naamwoord.

5a. Wat is de beste Nederlandse vertaling van: 'kulupu lili li jo e toki sin'?

- A. De kleine groep heeft een nieuwe taal geleerd.
- B. De kleine groep heeft zijn eigen taal bedacht.
- C. De taal wordt door weinig mensen gesproken.
- D. De taal van de kleine groep is gegroeid.

5b. Wat is de beste Nederlandse vertaling van: "mi kute e sina?"?

- A. Naar mijn huis of het jouwe?
- B. Zul je me gehoorzamen?
- C. Kun je wel zonder mij?
- D. Luister je wel naar me?

Antwoorden

5a: A

5b: D

Opgave 6: Vlaams nationalisme in de literatuur

door dr. Janneke Weijermars (Rijksuniversiteit Groningen)

Nationalisme in de literatuur

De landen die we nu Nederland en België noemen, hoorden in de periode 1815-1830 bij elkaar. Ze waren verenigd in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onder Koning Willem I. Hij probeerde zijn rijk niet alleen in politiek maar ook in cultureel opzicht samen te smelten door in de Zuidelijke Nederlanden het Nederlands als landstaal in te voeren.

Het idee hierachter was, dat het land in politiek opzicht stabiel zou worden als iedereen dezelfde taal sprak. Veel zuiderlingen kwamen hiertegen in verzet, ook Vlamingen die in de decennia ervoor gewend waren geraakt aan het Frans als taal in de publieke ruimte. De Vlaamse dichter, filoloog en letterkundige Jan Frans Willems (1793-1846) was juist een voorstander van de taalpolitiek van Willem I. Hij schreef in 1818 het lange gedicht 'Aen de Belgen', waarin hij de Belgen voor het Nederlands probeerde te winnen. Hij voegde er tevens een Franse vertaling in proza bij, zodat hij ook het Franstalige leespubliek in de Zuidelijke Nederlanden met zijn boodschap bereikte. Dit is het openingsfragment van zijn tekst:

Aen de Belgen

*Ik ook ik ben een Belg en mag tot Belgen spreéken.
'K mag d'eer van 't Vaderland op 't geén haer vreémd is vreéken,
Myn Citer stemmen op een vaderlandschen toon,
En wapens zoeken voór een onverdienden hoón.
Ik zing de vrye tael die d'oude Belgen spraken.
Wie zou myn iver voór die dierbre kunnen laeken?
Ik zoóg ze uyt moeders borst, 'k las ze op myns broeders graf,
Myn Vader sprak ze toen hy my zyn zegen gaf.*

*Gy, wien het belgisch bloed stroomt doór de kragtvolle adren,
Wiens hart moet kloppen als de harten uwer vadren!
Gy die den grond bewoont van 't zuydlyk Nederland!
Zyt gy dat zelfde volk dat, met den eendragtsband
Aen Batos kroost verknogt, voór ruym tweehonderd jaeren,
Zyn helderdrommen liet in vryheyds hiermagt schaeren?*

*Dat, door de dwinglandy te wreed, te lang, verdrukt,
Het eerste 't dwangjuk van den vryen hals gerukt
En vreémden overmoed den doodsteék hééft gegeéven?*

*Voelt gy dat heldenvuer nog in uw boezem leéven?
Hebt gy den naem van Belg steéds onvervalscht bewaerd
Uw heylge vryheydsmin en broederlyken aert?*

Het eerste vers is opvallend vanwege de herhaling van het woord 'ik'. Door het metrum krijgt tevens het woord 'ook' veel nadruk. Lees maar mee, de vetgedrukte lettergreep krijgt nadruk:

"Ik **ook** | ik **ben** | een **Belg** | en **mag** | tot **Bel** | gen **spreé** | ken."

6a. Wat betekent het woord 'ook', dat zo veel nadruk krijgt, precies in deze eerste regel?

- A. net als de Nederlanders
- B. net als de Franstaligen
- C. net als de Vlamingen
- D. net als de Belgen

De poëzie van de eerste helft van de negentiende eeuw had vaak als doel om de lezer een boodschap mee te geven. Vaak worden metaforen gebruikt om die boodschap beter over het voetlicht te brengen. In nationalistische teksten zoals 'Aen de Belgen' wordt er bij het metafoorgebruik vaak geput uit dezelfde 'domeinen'.

6b. Uit welke domeinen haalt Willems zijn metaforen om de verwantschap tussen landgenoten te benadrukken?

- A. oorlogsmetaforen & lichaamsmetaforen
- B. oorlogsmetaforen & metaforen met betrekking hebben op tijd en herinnering
- C. lichaamsmetaforen & familiemetaforen
- D. metaforen die betrekking hebben op muziek & familiemetaforen

Antwoorden

6a: B

Hij zegt eigenlijk: Ik ben een Belg, net als de Franstaligen, en probeer ze te overtuigen dat het Nederlands (ook) niet alleen de taal van de Noord-Nederlanders maar ook van de Zuid-Nederlanders is.

6b: C

Familie: in de tekst wordt gesproken over broederlijk, vaderen, moeders borst, broeders graf, kroost.

Lichaam: bloed, aderen, boezem, borst, hart

Deze vergelijkingen duiden op verwantschap tussen de Belgen en hun taal, die volgens Willems dus het Nederlands is (de vrije taal der Belgen).

Opgave 7: De uitspraak van leenwoorden in het Nederlands

door dr. Alexander Martin (Rijksuniversiteit Groningen)

Wil meneer Spaghetti zich naar de gate begeven?

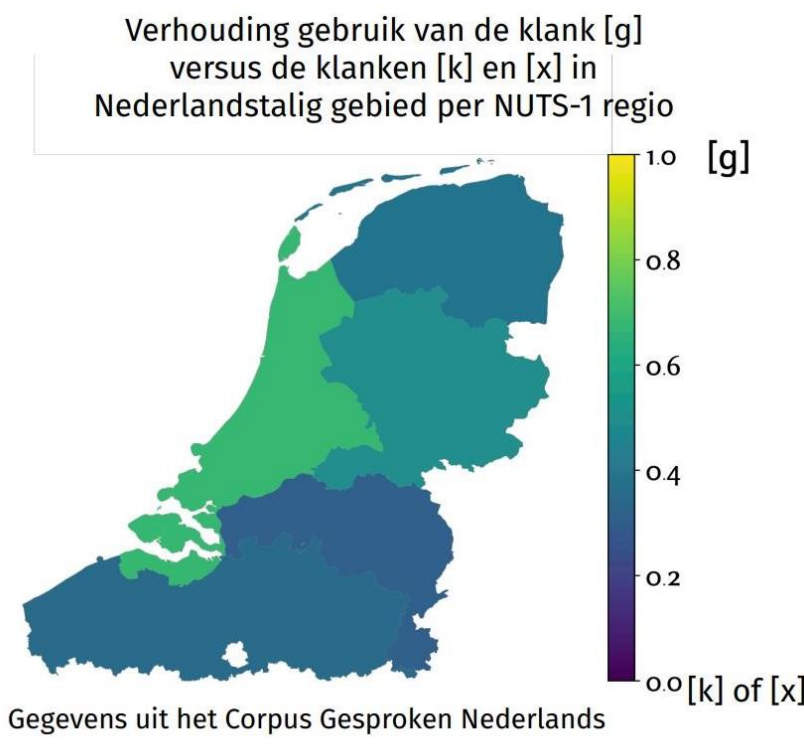
Elke taal leent woorden uit andere talen, zo ook het Nederlands. Het is echter niet zo dat de klanksystemen van verschillende talen altijd gelijk zijn. Denk bijvoorbeeld aan de th-klank van het Engels in woorden als 'think'. Die klank bestaat niet in het Nederlands. Wat gebeurt er dan als een taal, zoals het Nederlands, een woord met zo'n klank uit een andere taal leent? Er zijn meerdere mogelijkheden, afhankelijk van de strategieën die de sprekers van de lenende taal gebruiken.

Fonologen (taalonderzoekers gespecialiseerd in klanken) zijn geïnteresseerd in de meest gebruikte strategieën in verschillende regio's, omdat je zo taalveranderingen kunt betrappen.

Laat ons over een voorbeeld nadenken: woorden die met een g worden geschreven die wij uit onder andere het Engels hebben geleend. Er zijn woorden, zoals gate (bijvoorbeeld op een luchthaven), die met een echte 'Engelse' g kunnen worden uitgesproken. Fonologen schrijven deze uitspraak als [g] in het International Phonetic Alphabet. Sprekers kunnen echter ook kiezen voor een klank die wel in het Nederlands bestaat en fonetisch gezien dicht bij de [g] staat: [k]. Maak jij een verschil in uitspraak tussen gate en keet? Dit is niet het geval voor iedereen. Er zijn ook leenwoorden die oorspronkelijk zo'n zelfde [g] hebben, maar die veel Nederlanders en Vlamingen met een Nederlandse g-klank uitspreken, zoals in het woord 'vergeten'. Die g-klank schrijven we als [x] in het International Phonetic Alphabet. Of dat een 'zachte' of een 'harde' g is, maakt hier nu even niet uit.

Test het maar eens: Hoe spreek jij het woord spaghetti uit?

Bekijk hieronder de kaart van het Nederlandstalige gebied van Europa die de hoeveelheid gebruik van de klank [g] in leenwoorden toont (zoals gate en spaghetti).

7. Geef op basis van de kaart je oordeel over de onderstaande stellingen:

	waar	niet waar
Sprekers in het westen van Nederland gebruiken de [g] het meest.	☐	☐
Sprekers in Vlaanderen gebruiken de [g] nooit.	☐	☐
Sprekers in het noorden van het taalgebied gebruiken alleen Nederlandse klanken in deze leenwoorden.	☐	☐
Sprekers in het hele taalgebied gebruiken de leenklank.	☐	☐
Sprekers in het westen van het taalgebied gebruiken soms de Nederlandse klank die dichtste bij de [g] staat.	☐	☐

Antwoorden

7:

	waar	niet waar
Sprekers in het westen van Nederland gebruiken de [g] het meest.	☒	☐
	Het westen van Nederland is helderder gekleurd dan de rest van het taalgebied. Sprekers in deze regio gebruiken heel vaak [g].	
Sprekers in Vlaanderen gebruiken de [g] nooit.	☐	☒
	Vlaanderen is donkerder gekleurd dan andere regio's op de kaart, maar sprekers in deze regio gebruiken soms wel [g] in leenwoorden. Als er geen [g] wordt uitgesproken in een bepaalde regio wordt de kleur bijna zwart.	
Sprekers in het noorden van het taalgebied gebruiken alleen Nederlandse klanken in deze leenwoorden.	☐	☒
	De „Nederlandse” klanken in dit geval zijn [k] en [x]. Die komen voor in alle soorten Nederlandse woorden. De klank [g] komt voornamelijk voor in leenwoorden en is dus een leenklank. Op deze kaart kunnen wij zien dat de noordelijkste regio van het taalgebied donkerder is dan de westelijke regio, maar niet donkerpaars/zwart gekleurd, net zoals voor Vlaanderen het geval is. Sprekers in deze regio gebruiken wel de leenklank [g].	
Sprekers in het hele taalgebied gebruiken de leenklank.	☒	☐
	Geen enkele regio op de kaart is helemaal paars/zwart gekleurd. Er zijn sprekers in alle regio's die de leenklank gebruiken.	
Sprekers in het westen van het taalgebied gebruiken soms de Nederlandse klank die dichtste bij de [g] staat.	☐	☒
	Sprekers in het westen van het taalgebied gebruiken de leenklank niet altijd. Zij moeten dus wel een Nederlandse klank gebruiken, maar welke? De Nederlandse klank die het dichtst bij [g] ligt, is [k], maar deze kaart toont niet of de sprekers van deze regio [k], of [x], of allebei gebruiken. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen deze klanken op deze kaart. Dat kun je op basis van deze gegevens niet zeggen.	

Opgave 8: Middeleeuwse tafelspelen

door prof. dr. Bart Ramakers (Rijksuniversiteit Groningen)

In de zestiende eeuw werden tijdens maaltijden wel korte toneelstukjes gespeeld. Ze heten tafelspelen, naar de tafels met etende gasten waarvoor de acteurs ze opvoerden. Ze telden twee tot drie personages en duurden hooguit een half uur. In ongeveer de helft van de exemplaren die we nog hebben wordt een geschenk aangeboden, bestemd voor bijvoorbeeld een bruidspaar. Het spel gaat dan vaak over dat geschenk.

De personages zijn doorgaans beoefenaars van lagere beroepen of verdienen hun brood op een oneerlijke manier – als ze al werken. Ze hebben het zeker in het begin van het stuk vaak over de aard van hun werk of bezigheden, en dat op zo'n manier – overdreven, opschepperig – dat het publiek daarom moest lachen. Om te begrijpen waarom ze toen lachten, moet je begrijpen wat de personages over hun werk of bezigheden zeiden.

8a Hieronder staan fragmenten uit spreekbeurten van personages uit drie verschillende tafelspelen. Probeer het beroep of manier van levensonderhoud van de personages te achterhalen.

*Ick en acht u tween reijsen niet een sletere
tegen den mijnen. Want ick heb al doerreeden
boschen, beemden, velden, dorpen en steden
boven, beneeden, bergen en daelen.
Men soude mijns gelijk niet ter werlt haelen.
Duijtschen en Waelen gae ick al te boven.*

- A. schipper
- B. koerier
- C. soldaat
- D. pelgrim

8b.

*"Jae, tgasthuis te Coelen, tander tAeken en te Franckevoort
heb ick dickmael bespoort,
en elcke reijs creech ick warme spotspijs met lekker vleijs,
genoch naer mijn eijs tot mijnder corrage.*

*Te Basel in Switsen crijchtmen broot en pottage,
orriten, boonen off brij, en die heet off warm."*

- A. slager
- B. kok
- C. koopman
- D. bedelaar

8c.

*Ende siet, daer heb ick nog goet wormcruijt.
Hooft over luit wat ick mijn daer aff vermete al.
Soe wie daer smorgens een pont off eeten sal,
ick meen hij vergeeten sal alle sijn lasten.
Maer alsdan moet hij daer negen dagen op vasten.
Dan sal hij tasten ende besceijdelijcken voelen
dat hem sijn maech ende keel begint te vercoelen.*

- A. kwakzalver
- B. arts
- C. herbergier
- D. priester

Antwoorden:

8a: B

Hier is een bode of **koerier** aan het woord die opschept over de lange afstanden die hij te paard aflegt en de natuurlijke hindernissen die hij daarbij overwint. Nergens in de wereld vind je een betere koerier dan hij. Zijn Duitse en Franse collega's halen het niet bij hem. Dit fragment is ontleend aan het tafelspel van *Schipper, Pelgrim en Post*.

8b: D

Hier is een zwerver of rondtrekkende **bedelaar** aan het woord, die verlekkerd vertelt over de verschillende warme en koude gerechten die hij in gasthuizen in verschillende Duitse en Zwitserse steden te eten heeft gekregen – gratis welteverstaan. Dit fragment is ontleend aan het tafelspel van *Twee Rabbouwen*.

8c: A

Hier is een **kwakzalver** aan het woord die opgeeft van de geneeskrachtige werking van een plant, wormkruid. Wie daar een pond van eet en vervolgens negen dagen vast, zal van verschillende kwalen genezen. Men zal verkoeling ervaren aan maag en keel – maar niet heus natuurlijk. Dit fragment is ontleend aan het tafelspel van *Een Quacksalver ende een Boer*.

Opgave 9: Gespreksanalyse - tussen neus en lippen door
door dr. Myrte Gosen (Rijksuniversiteit Groningen)

We voeren dagelijks gesprekken, soms om iets te weten te komen, soms om iemand te overtuigen of uit te leggen hoe je iets kunt doen, en nog veel meer. Vaak staat de inhoud van een gesprek voor ons centraal. Gespreksanalytici bestuderen gesprekken ook vanuit een andere interesse: hoe zorgen de gespreksdeelnemers er eigenlijk voor dat het gesprek soepel verloopt? Welke technieken gebruiken gespreksdeelnemers (onbewust) om met elkaar te communiceren?

Het onderstaande fragment is een deel van een gesprek tijdens een verjaardagsvisite. We gebruiken regelnummers om goed te kunnen verwijzen naar precieze plaatsen in het gesprek. De getallen tussen haakjes geven korte pauzes weer van tienden van seconden. Hoofdletters in een woord geven aan waar een nadruk wordt gelegd.

01.	Broer:	maar dat- hoe he hoe is die japAnse naam
02.		dervoor, of die chinEse naam.
03.		(1.2)
04.	Broer:	der is toch zo spEciale naam voor?
05.		(0.6)
06.	Opa:	Ik weet het niet.
07.		(0.2)
08.	Broer:	Nee?
09.		(0.2)
10.	Opa:	Nee.
11.		(0.4)
12.	Gastvrouw:	Wie wil der nog kaas?
13.		(.)
14.	Broer:	Ja, asjeblijft.

In de gesprekswetenschap bestuderen we de organisatie van gesprekken. Hiervoor gebruiken we het begrip 'aangrenzende paren' om aan te duiden welke uiting van de ene gesprekspartner hoort bij de uiting van de andere gesprekspartner. Dus bijvoorbeeld een vraag en een antwoord.

9a. Wijs de drie 'aangrenzende paren' van het bovenstaande fragment aan. Gebruik hiervoor (alleen) de regelnummers.

Let op: de middelste kolom gebruik je alleen bij het eerste paar, niet bij het tweede en derde.

	regel	tot en met regel	en regel
paar 1			
paar 2			
paar 3			

In veel alledaagse gesprekken kom je vragen tegen. Toch stellen gesprekswetenschappers een vraag niet direct gelijk aan een 'verzoek om informatie'. Om preciezer te zijn, maken we onderscheid in hoe een vraag eruit ziet (de vorm) en wat een vraag doet (de handeling). 'Denk je dat ik gek ben?' ziet er in de vorm wel uit als een vraag, toch is het onwaarschijnlijk dat spreker ermee om informatie verzoekt. Het kan zelfs een dreigement zijn. Uit de antwoorden van de gesprekspartners (inclusief de toon en non-verbale signalen) kunnen we vaak opmaken hoe een 'vraag' begrepen is.

9b. Koppel de vragen uit het verjaardagsfragment aan de juiste handelingen.

	handeling A: verzoek om bevestiging	handeling B: verzoek om informatie	handeling C: vraag om mening/voorkeur	handeling D: aanbod	handeling E: uitnodiging
regels 1 t/m 3	☐	☐	☐	☐	☐
regel 8	☐	☐	☐	☐	☐
regel 12	☐	☐	☐	☐	☐

Een gesprek is natuurlijk geen éénrichtingsverkeer, je wisselt zo nu en dan van beurt. Dat gaat vaak onbewust en als vanzelf. Als we een vraag stellen dan geven we immers automatisch de beurt aan de ander. En door een pauze te laten vallen geven we de ander ook gelegenheid om de beurt over te nemen.

9c. Waar in het verjaardagsfragment gebeurt iets opvallends wat betreft 'beurtwisseling'?

- A. In regel 11 valt een lange stilte waarin broer nog wacht op een reactie van opa. De gastvrouw springt hierop in door in regel 12 een nieuwe vraag te stellen.
- B. In regel 09 valt een stilte tussen een vraag en een reactie hierop. Dit is ongebruikelijk in een gesprek.
- C. In regel 03 zou er van beurt gewisseld kunnen worden. Broer heeft in regels 01-02 immers een vraag gesteld. Opa neemt echter niet de beurt, zoals te zien is aan de stilte in regel 03. Broer laat zien dat er iets ontbreekt door een uitbreiding van zijn vraag in regel 04.
- D. Er valt een lange stilte in regel 05 die lijkt aan te geven dat opa de vraag niet goed verstaan heeft.

Voice-over: willen jullie mekaar nog een keer zien?
Rutger: ((wijst naar Vivienne)) dames eerst
Vivienne: oh ik mag beginnen
 mij lijkt het heel gezellig om nog een keertje af te spreken ((kijkt naar Rutger))
 zeker in een andere setting enzo (.) lijkt me wel gewoon gezellig om eh nog
 een drankje te doen
Rutger: kan ik me zeker in vinden (.) dit is wel een beetje een eh ((kijkt naar Vivienne))
Vivienne: ((knikt))
Rutger: verschillende setting (.) maar ik [denk dat we wel eh
Vivienne: [ja ((knikt))
Rutger: t wel erg gezellig hebben gehad ((kijkt naar Vivienne))
Vivienne: ((knikt)) ja
Rutger: (zeker)
Vivienne: ja zeker
 nou leuk dan doen we dat
Rutger: ((knikt))
(bron: NPO First dates, https://www.youtube.com/watch?v=lo_B5UEMno (08:16-08:33))

Het bovenstaande fragment herkent de oplettende televisiekijker als een fragment uit het NPO-programma *First Dates*, waarin twee mensen door het programma aan elkaar gekoppeld worden en met elkaar tijdens een etentje hun eerste date beleven. Voor de meelevende kijker is het bovenstaande fragment een weergave van het moment waarop gewacht wordt: een voice-over vraagt aan beide deelnemers tegelijk of ze elkaar nog eens voor een tweede date willen ontmoeten.

9d. Beschrijf op gespreksanalytische manier wat er voor opvallends in dit gesprek gebeurt.

Gebruik in je antwoord de termen: beurtwisseling, aangrenzend paar, vraag en handeling.

Antwoord in volledige zinnen en gebruik niet meer dan 200 woorden.

Antwoorden

9a:

	regel	tot en met regel	en regel
paar 1	1	4	6
paar 2	8		10
paar 3	12		14

9b:

	handeling A: verzoek om bevestiging	handeling B: verzoek om informatie	handeling C: vraag om mening/voorkeur	handeling D: aanbod	handeling E: uitnodiging
regels 1 t/m 3	☐	☐	☐	☐	☐
regel 8	☒	☐	☐	☐	☐
regel 12	☐	☒	☐	☒	☐

Door in termen van 'niet weten' te antwoorden wordt de vraag behandeld als een verzoek om informatie waarvan de informatie wel of niet beschikbaar is voor de gesprekspartner.

Broer lijkt een extra check te doen om te controleren of de informatie echt niet aanwezig is. Dit wordt ook zo behandeld door dit te bevestigen.

door met ja en asjeblijft te reageren geeft broer aan de vraag over kaas niet alleen als een verzoek om informatie te hebben behandeld (ja ik zou nog wel kaas willen). Door de toevoeging van asjeblijft laat hij ook zien dat het als een aanbod wordt beschouwd.

9c: C

9d: Punten te verdienen met:

Vraag/handeling:

De vraag van de voice-over is in de vorm een vraag, maar is in handeling preciezer genomen een vraag om een mening/voorkeur van Vivienne en Rutger, zoals we terugzien in hun antwoorden op deze vraag ('mij lijkt' en 'ik denk' zijn bijvoorbeeld markeerders voor het geven van een mening).

Beurtwisseling:

De vraag 'willen jullie mekaar nog een keer zien?' is aan beiden gericht, dus is het onduidelijk wie de beurt als eerste mag nemen. Vivienne en Rutger onderhandelen met elkaar over wie wanneer mag antwoorden (heel expliciet ('dames eerst')) en we zien ook dat er meerdere uitingen nodig zijn om het met elkaar eens te worden.

Aangrenzend paar:

Noemen dat vraag uit r.1 hoort bij antwoorden vanaf r.4 met onderhandeling over beurtwisseling ertussen.

Extra:

De truc van Rutger die de beurt aan Vivienne geeft met een uiting die galant lijkt, maar waarmee hij voorkomt dat hij als eerste moet antwoorden en mogelijk gezichtsverlies lijdt.

Extra:

Het zoeken naar bevestiging gebeurt door veel non-verbale checks en het herhalen van woorden als "setting, zeker" in aangrenzende paren.

Opgave 10: Genderexpressie in de Nederlandse literatuur

door prof. dr. Els Stronks (Universiteit Utrecht)

Introductie

De term 'gender' gebruiken we voor de manier waarop mannelijkheid en vrouwelijkheid vorm krijgen in een bepaalde cultuur of samenleving. Genderexpressie is de manier waarop jij je eigen mannelijkheid of vrouwelijkheid vormgeeft door middel van je gedrag, je kleding en andere dingen die aan de buitenkant te zien zijn. Maar gender is niet alleen uiterlijk vertoon. Je hebt ook een 'genderidentiteit'. Dit gaat over hoe jij je van binnen voelt, hoe jij als individu je eigen mannelijkheid of vrouwelijkheid ervaart. Dat gevoel hangt samen met je 'genderexpressie', de manier waarop jij je gender vormgeeft. De kwestie hoe je je gender vormgeeft en hoe je je vanbinnen voelt, speelt ook in historische Nederlandstalige literatuur een rol.

Lees het begin van de roman *Het wonderlyk leven, en de oorlogs-daden, van de kloekmoedige land en zee-heldin* (gedrukt door Jan Pottebo in Leiden, ca. 1700) en bepaal wat hier aan de hand is.

Hoewel de Natuur meer wysheids in alle hare werkingen betoond, dat alle de menschen op den ander gehoopt, zouden kunnen doen, vind men'er echter, die zig daar over beklagen, en die een vast gevoelen hebben, dat het beter met haar gesteld zoude zyn, en datze lichter tot een voordeeliger staat zouden kunnen geraken, indiense van een andere kunne geboren waren. De Vrouwen, of ten minsten den genen van het Vrouwelyk geslacht, ziende dat de Mannen volmaakter geschapen, en op ver na zo vele swakheden niet onderworpen zyn wenschen gestadig dat zy zig ook met dit voorrecht begunstigd mochten vinden.

(Bron: *Het wonderlyk leven, en de oorlogs-daden, van de kloekmoedige land en zee-heldin* (gedrukt door Jan Pottebo in Leiden, ca. 1700), p. 7.)

10. Schrijft de (anonieme) auteur over genderexpressie of genderidentiteit, of beide?

- A. Alleen genderidentiteit, dit fragment gaat alleen over de wens van sommige vrouwen om zich man te voelen, met alle voordelen van dien.
- B. Beide, want zowel het innerlijk van mensen die liever een ander geslacht hadden bij geboorte als het gedrag van die mensen komt ter sprake.
- C. Alleen genderexpressie, dit fragment gaat over mannen die zich niet zo zwak gedragen als vrouwen.

Antwoord

10. B

In dit fragment wordt zowel over gevoelens (een vast gevoelen hebben) als over uiterlijk gedrag dat waarneembaar is, zij het dat dat heel indirect gebeurt (mannen zijn: volmaakter geschapen, en op ver na zo vele swakheden niet onderworpen zyn wenschen gestadig dat zy zig ook met dit voorrecht begunstigd mochten vinden.). Dat mannen fysiek anders in elkaar zitten (beter, volmaakter, aldus dit fragment) geeft ze ook andere vormen van expressie in het dagelijkse leven (een uiterlijk dat hun sterkte benadrukt, of stoer gedrag).

Opgave 11: Nederlandse Creooltaal

door dr. Cefas van Rossem (Radboud Universiteit Nijmegen)

Het Nederlands Creools ontcijferen

Van november 1922 tot april 1923 was de Nederlandse hoogleraar De Josselin de Jong op een archeologische expeditie op de US Virgin Islands. Op 5 maart 1923 sprak hij met de 78-jarige Robert George. De Josselin de Jong wist dat deze man een taal sprak die uitgestorven zou zijn: het Nederlands Creools van de Maagdeneilanden!

Van Robert George heeft hij in 1926 twee verhalen gepubliceerd. Het mooiste verhaal staat hieronder weergegeven. In eerste instantie is de tekst misschien vrij moeilijk te lezen. Misschien lukt het je om de tekst te ontcijferen als je weet dat bijna alle woorden uit het Nederlands afkomstig zijn en je de tekst in jezelf hardop uitspreekt.

Fripampi

Di hon a nee shi fripampi. Am a stokúí di abini een gat. Di roto a neem di it. Am a sker di. Di hon a blamée di pushi fo di pampi wa kaa sker. Di pushi see, dat di roto a du di, na am. So de hon a flig aste de pushi en de pushi a flig aste de roto. So fan di dag daa de pushi a loo aste de roto en de hon aste de pushi.

Dit verhaal gaat over een 'fripampi'. Dit noemen we tegenwoordig een 'manumissie', oftewel: een bewijs dat een tot slaaf gemaakte vrij is. Dat fri 'vrij' betekent, lijkt duidelijk en 'pampi' komt van 'pampier', het zeventiende-eeuwse woord voor 'papier'.

In deze fabel staan drie dieren centraal: di hon (de hond), di roto (de rat) en di pushi (de kat).

11a. Wat doet de hond?

- A. De hond verstopte het papier.
- B. De hond verscheurde het papier
- C. De hond beschuldigde de rat.
- D. De hond joeg op de kat.

11b. Wat doet de kat?

- A. De kat verscheurde het papier.
- B. De kat stal het papier.
- C. De kat ontkent de diefstal.
- D. De kat heeft samengewerkt met de rat.

11c. Wat doet de rat?

- A. De rat verstopte het papier.
- B. De rat nam een hapje van het papier.
- C. De rat verscheurde het papier.
- D. De rat joeg op de kat.

11d. Een voorzetsel is erg belangrijk in deze tekst: 'astə'. Wat betekent het?

Het verhaal speelt zich af in de verleden tijd. In het Nederlands Creools kun je dat zien aan het woordje 'a' dat vlak voor het werkwoord staat: a nee 'nam', a sker 'scheurde', a du 'deed'. Zo bestaan er nog meer van dit soort 'werkwoordspartikels'.

11e. Citeer het werkwoordspartikel waaraan je kunt zien dat het werkwoord in de voltooide tijd staat?

11f. Vertaal de zin uit deze tekst waarin heel duidelijk een verklaring wordt gegeven van wat we (vrijwel) elke dag bij onze huisdieren zien.

So fan di dag daa də pushi a loo astə də roto en də hon astə də pushi.

Antwoorden:

11a: A

11b: C

11c: C

11d: achter

11e: kaa

11f: Dus (zo) van(af) deze/die dag liep/rende de kat achter de rat (aan) en de hond achter de kat.

Opgave 12: Nederlands en Vlaams vergelijken

prof. dr. Marinel Gerritsen, *De orde van den Prince*

Miet Ooms beschrijft in haar boek *Buurtaal, Praktische gids voor het Nederlands in België en Nederland* (Ooms 2020, p. 133) de formele en informele persoonlijke voornaamwoorden van de tweede persoon in Nederland en Vlaanderen. Het Nederlandse systeem is weergegeven in Tabel 1, het Vlaamse in Tabel 2. De persoonlijke voornaamwoorden van de tweede persoon zijn in beide tabellen dikgedrukt.

	<i>onderwerp</i>	<i>lijdend voorwerp</i>	<i>wederkerend voornaamwoord</i>	<i>bezittelijk voornaamwoord</i>
<i>formeel</i>	U vergadert de hele tijd.	Ik zie u goed.	U vergist zich/u .	Dat is uw boek.
<i>informeel</i>	Jij/je vergadert de hele tijd.	Ik zie je goed.	Je vergist je .	Dat is je/jouw boek.

Tabel 1: Gebruik van persoonlijke voornaamwoorden van de tweede persoon in Nederland

	<i>onderwerp</i>	<i>lijdend voorwerp</i>	<i>wederkerend voornaamwoord</i>	<i>bezittelijk voornaamwoord</i>
<i>formeel</i>	U vergadert de hele tijd.	Ik zie u goed.	U vergist zich/u .	Dat is uw boek.
<i>informeel 1</i>	Jij/je vergadert de hele tijd.	Ik zie je goed.	Je vergist je .	Dat is je/jouw boek.
<i>informeel 2</i>	Ge/gij vergadert de hele tijd.	Ik zie u goed.	Ge vergist u .	Dat is uw boek.

Tabel 2: Gebruik van persoonlijke voornaamwoorden van de tweede persoon in Vlaanderen

12. In informele gesprekken tussen Vlamingen en Nederlanders leiden de verschillen soms tot problemen. Welk probleem ligt het meest voor de hand?

- A. Vlamingen ergeren zich eraan dat Nederlanders geen u gebruiken.
- B. Nederlanders begrijpen niet wat met het Vlaamse ge/gij wordt bedoeld.
- C. Nederlanders denken dat de Vlaamse gesprekspartner een formele relatie met hen wil creëren door het gebruik van u en uw.

Antwoord:

12. B

Omdat Nederlanders die vorm zelf niet gebruiken, zullen ze ook niet kunnen begrijpen of die formeel dan wel formeel is. Als ze hem al wel gebruiken, is dat ook juist superformeel.

Opgave 13: Nederlandse romanpersonages
door prof. dr. Els Stronks (Universiteit Utrecht)

Een groep onderzoekers vroeg aan Nederlandse lezers te onderzoeken welke beroepen je allemaal aantreft in 170 Nederlandstalige romans die in 2013 gepubliceerd werden. Met behulp van die lezers stelden ze dit overzicht op:

	Male	Frequency	Female	Frequency
1	student (higher education)	36	student (prim. or sec. school)	38
2	student (prim. or sec. school)	32	student (higher education)	31
3	entrepreneur	27	prostitute/ escort	18
4	teacher	25	housewife	14
5	doctor	20	nurse	11
6	journalist	20	teacher	9
7	writer	20	unemployed	7
8	scholar	14	journalist	6
9	farmer	10	secretary	5
10	lawyer	8	actress	5
11	civil servant	8	housekeeper	5
12	architect	8	psychologist	5
13	photographer	7	entrepreneur	5
14	criminal	7	doctor	4
15	unemployed	7	writer	4
	Unknown	17.46%	Unknown	37.38%
	Total (N)	670	Total (N)	503

(Bron: Lucas van der Deijl, Saskia Pieterse, Marion Prinse and Roel Smeets, 'Mapping the Demographic Landscape of Characters in Recent Dutch Prose: A Quantitative Approach to Literary Representation', *Journal of Dutch Literature*, 7.1 (2016), 20-42)

13. Welke conclusies kun je uit dit overzicht trekken?

Antwoord in volledige zinnen en gebruik niet meer dan 100 woorden.

Antwoord:

Er zijn punten te verdienen met :

- antwoord dat ingaat op de aard van de beroepen (typische mannen- of vrouwenberoepen?)
- als daarbij ook onderbouwing wordt gegeven waarom er verschil te zien is dat maakt dat je kunst spreken van specifieke mannen- of vrouwenberoep is (bijvoorbeeld dat de beroepen van de mannelijke personages meer opleiding vragen, of dat sommige beroepen veel meer bij mannelijke personages voorkomen dan bij vrouwelijke personages), krijgt de deelnemer een extra punt
- antwoord dat ingaat op hoeveel mannelijke personages (met beroepen) er in romans voorkomen, en hoeveel vrouwelijke: schema laat zien dat er in absolute aantallen meer mannelijke dan vrouwelijke personages zijn:

- antwoord waarin geconstateerd wordt dat zowel mannelijke als vrouwelijke personages het vaakst student (en dus jong) zijn:
- antwoord dat aangeeft dat vrouwelijke personages veel minder vaak een beroep lijken te hebben (dat in ieder geval niet op te maken is door de lezer dat ze een beroep hebben:
- antwoord waarin opgemerkt wordt dat vrouwen geseksualiseerd worden (want een van de meest voorkomende beroepen is dat van prostituée):
- antwoord waarin wordt opgemerkt dat er vooral boeken worden geschreven over personages met veelvoorkomende beroepen: